

հայերէնի հետ. բայց Ե. զարի հայերէնը չէր կարող ճշտութեամբ լինել Ն. Ք. 180 թուի, այսինքն 5-6 դար առաջուայ հայերէնի հետ: Արդ՝ վիպասանական երգերի հնագոյն կտորները անշուշտ այդ ժամանակից են և հետեւաբար պէտք չէր որ նոյն լինէին Ե. զարի հայերէնի հետ: Այս անելից դուրս գալու համար մենք պէտք է ընդունենք ուրեմն հետեւեալը. — վիպասանական երգերը գրուած էին իրենց ժամանակի հայերէնով. բայց ըստ որում ապրում էին նրանք ժողովրդի մէջ, ուստի դարուց զար հետզհետէ ենթարկուեցին այն ձեւափոխութեանց, որոնք մտել էին հայերէն լեզուի մէջ: Օրինակի համար եթէ վահագնի երգի մէջ հուր հեռ բառերը այն հընադոյն ժամանակ *pur per* ձեւի ունէին, հետեւեալ անցան այն բոլոր ձեւերից՝ որ կրեց խ բաղաձայնը վերջապէս հասնելու համար ի ձեւին: Ճիշտ այնպէս, ինչպէս նոյն երգի յաջորդ տողի մէջ մենք այսօր կարգում ենք մօռու, առանց նոյն իսկ իմանալու թէ հին ձեւը մաւրո՞ւն էր թէ մօւրու, բայց հաստատ իմանալով հանգեր թէ անշուշտ մօռու չէր:

Վերջապէս կարելի է նոյն իսկ որ խորհացու և Մագիստրոսի ժամանակ այդ երգերը ճշտութեամբ չհնչուէին՝ ինչպէս գրուած են, այլ մի քիչ տարբեր արտասանութեամբ, և խորհացի և Մագիստրոսը վերածած լինէին իրենց իմացած գրական հայերէնի արտասանութեան: Այսպէս ենք անում այսօր մենք էլ. երբ լսում ենք ժողովրդի բերինց՝

Առաւօտուն կ'ենէս, երեսդ վըւս,
ամենակ հանգստութեամբ թղթի վրայ արծանագրում ենք՝

Առաւօտուն կ'ենէս, երեսդ լուս(*):
Մի քանի տեղ յայտնապէս երեւում են խորհացու սրբազրութիւնները, օրինակ՝ Արտաշէսի երգի վերջում ի մէջը, ի մէջը, զմէջը փխ. զվէս և հասուցանելով փոխանակ հասուցեալ յետին ձեւափոխութիւններ են: Սաթնիկի երգի մի մասը (տող 19-21) ամբողջովին խորհացուց է անշուշտ:

(Եւր.)

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(*) Զեբաղ, Ազգային Գասփարականիւն, Պօլիս, 1876, էջ 98:

ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՑ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Պիլոսը հրաճարակուով *Le Jour* քերթը իր Յունիս 4 բուին մէջ եւ *Le Soir* քերթը իր Յունիս 7 բուին մէջ հրաճարակած են հետեւեալ գրութիւնները Սրաւաղէի Սուրբ Տեղեաց Եւրջ վերջերս յարուցուած նոր եւ տարօրինակ վեճի մը մասին:

Կ'աւատարկեմ զանոնց նոյնութեամբ, եւ կը հրաճարակեմ այն յայտարարութիւնները զորս Ամենապաշխ Ս. Պատրիարք Հայրը բնաւ Ե Մեր Շաւարս Սեւոյեմեանին, անոնց շօտափած հարցին Եւրջ:

Pour la protection des Lieux Saints

Cité du Vatican, le 3 june AFP

Une note a été adressée le 4 mai dernier par la délégation romaine de la Custodie de Terre Sainte à toutes les puissances intéressées dans la question de la Palestine, a révélé à la presse le père Zanella, chef de cette délégation, qui a ajouté que dans cette note, remise aux représentants diplomatiques de la France, de la Grande-Bretagne, des Etats-Unis, de l'Egypte et des autres pays de la Ligue arabe, ainsi qu'au Grand-Rabbin de Rome, pour qu'elle soit transmise à l'Agence juive, les pères Franciscains, qui ont la garde des Lieux Saints depuis le XIIIème siècle, demandaient une intervention auprès des deux parties en conflit en vue du respect de ces Lieux, ainsi que des œuvres confiées à ces religieux.

La Custodie recommandait également que des pressions soient exercées pour aboutir à une trêve. Le délégation romaine de la Custodie a appuyé en outre auprès de l'ONU la constitution de Jérusalem en ville libre, demandant que le mandat de cette administration soit confié à la Custodie, «qui, pour être présente en Palestine depuis le départ des Croisés, jouit d'un prestige incontestable tant auprès des Arabes musulmans que des Juifs, et suggérant l'envoi de vivres et de médicaments pour les malades, les enfants, et les vieillards de Palestine, ainsi que la création d'une milice à qui serait confiée la protection des Lieux Saints.

Conflit entre Latins et Orthodoxes sur la garde des Lieux Saints

Un centre de formation d'une «milice» appelée à protéger les Lieux Saints de Palestine a été créé à Rome sous les auspices de la «Délégation de Terre Sainte». Ce centre s'occupe de l'enrôlement des volontaires des toutes nationalités et de religion catholique. La milice, précise un communiqué, «aura une fonction purement protectrice et assurant son statut: elle entend se garder de toute ingérence dans les questions locales palestiniennes». La secrétairerie d'Etat du Vatican est au courant de la formation de cette milice.

Le Patriarche grec-orthodoxe d'Alexandrie Mgr. Christophoros s'élève, dans une note remise à la presse contre la demande présentée par la Custodie de Terre Sainte pour que Jérusalem, jouissant d'un statut de «ville libre», l'administration en soit confiée aux Pères franciscains, gardiens des Lieux Saints depuis le XIIIème siècle. Le Patriarche orthodoxe d'Alexandrie fait valoir que les Franciscains ne sont en Palestine que depuis le XIIIème siècle, alors que les moines grecs s'y trouvent depuis le IVème siècle et qu'ils étaient déjà connus des Croisés sous le nom de «Confrérie byzantine du Saint Sépulcre».

Le Patriarche en conclut que les orthodoxes seuls ont par tradition, le droit d'assurer la garde des Lieux Saints et l'administration de la «ville libre». Le Patriarche annonce qu'il se rend à prochainement à Jérusalem où il entend défendre ce point de vue partagé dit-il, par le Patriarche orthodoxe de Jérusalem.

Մեր Անկոնիեան Ա. Աթոռոյս եւ Պաղեսինահայութեան ներկայ զփայտութիւններու տուր իր աւելցած տեսակցութեան քննարկին յառաջ բերած է երկու քերքերու մէջ երեւցած այս գոլթիւնները եւ փափաքած է աւելնալ Ս. Պատրիարք Հօր տեսակէտ անոնց բովանդակութեան մասին:

Ըստ այլ գոլթիւններուն Լատին եկեղեցիներու Սուրբ Տեղեաց Գիւստօսիան պահանջած է որ Սուրբ Տեղեաց հոգատարու-

քիւնը իրեն յանձնուի նկատի ունենալով Լատինաց Պաղեսինի գտնուիլը ԺԳ. դարէն ի վեր:

Աղեմանդրիոյ Յունաց Ս. Պատրիարք միւս կողմէ ձայն քարտապօղցած է Լատին եկեղեցւոյ այս նոր յաւակնութեան դէմ եւ իր տեսակէտներուն մէջ աշխատած է արժեքներ Յոյն վանականներու Պաղեսին գտնուիլը Դ. դարէն ի վեր: Ըստ Նորին Ամենապատուութեան Յոյն վանականները կը կոչուէին «Սուրբ Գերեզմանի Բիւզանդական Նղբայրութիւն»: Հիմնուելով այդ տեսակէտներուն վրայ նետաւար կը պահանջէ որ Ս. Տեղեաց պատասխանութիւնն ու երուսաղեմ ազատաւար իր հոգատարութիւնը յանձնուի Յունաց:

Ահաւասիկ քի ինչ կ'ըսէ Ս. Պատրիարք Հայրը այդ վեճին մասին:

— «Յարգանք ընծայելով հանդերձ վերոյիշեալ եկեղեցիներու հարազատ զգացումներուն եւ ձգտումներուն՝ մենք խորապէս զգածուած ենք այսպիսի խնդրի մը այսքան կանխահասօրէն յարուցուիլը տեսնելով, որ Ս. Երկիրն ու Սրբատեղիները տակաւին կրակի եւ աւերումի սպառնալիքի երթակայ են:

«Օրումին հրատապ հարցը Սրբատեղիներու ապահովութեան եւ պահպանումի հարցն է, Այդ է որ, Տեղեկ եւ Գիւրբ պետք է զարգեցնէ Սրբատեղիները սիրող եւ յարգող ամէն մարդ:

«Միացեալ Աղգերու Կազմակերպութեան ծնունդ տուող այս շրջանը կարեւորութիւն չի կրնար տալ անոնց որոնք հոգեկան արժէքներու համագործման կը ձգտին: Այդ արժէքները ինչպէս նաեւ Սրբատեղիները իրենց բնոյթով համաշխարհային են, հիմնուած բուն իսկ պատմութեան դարաւոր տուեալներուն վրայ: Այդ տուեալները ընդունուած եւ հաստատուած են բոլոր այն եկեղեցիներուն եւ տէրութեանց կողմէ, որոնք ճշտած են տեւականապէս Սուրբ Տեղերու հոգատարութեան եւ վարչութեան կերպը:

«Աղղարութեան, միակամութեան եւ եղբայրութեան ոգին է որ պետք է ըլլայ բոլորիս ներշնչման աղբիւրը Երուսաղէմի մէջ: Այդ պարագային, դժուար պիտի չըլլար փոխել վարչական ընկերովի ձեւ մը՝ ներկայ Գոյալիճակի (Statu quo) հիման վրայ, որ ինքնին արգիւնէ է Սուրբ Եր-

կրին և Սուրբ Տեղեաց հաւատարիմ ֆնացած եկեղեցիներու բարեպաշտութեան և զոհաբերութեան:

«Տարակոյսէ վեր է թէ Պապեանտինի ապագայ սահմանադրութիւնը իր լաւագոյն ուշադրութիւնը պիտի ընծայէ Սրբատեղիներուն, յարգելու անոնց պատմական և հոգեւոր արժէքներու ամբողջականութիւնը:

«Ամէն պարագայի տակ, մենք այժմ կը վերապահենք մեր իրաւունքներու մասին՝ մեր ըսելիքները: Խնդրոյ առարկայ պահանջները պատմական տուեալներու վրայ հիմնուած ըլլալով, Հայոց եկեղեցին ևս կրնայ իր իրաւունքները արժեքնել լաւագոյն կերպով, Գրիստոնէութեան առաջին դարերէն ի վեր երուսաղէմի մէջ իր ներկայութեան բերամար: Այս կէտին մէջ, ո՛չ մէկ եկեղեցի կրնայ զայն գերազանցել: Հայ ժողովուրդի և կղերականութեան կապը Սուրբ Երկրին և Սրբատեղիներուն հետ, ինչպէս անոնց զոհողութիւններն ու ճիգերը՝ զանոնք պահպանելու համար, շարունակուած են հեռաւոր ժամանակներէ ի վեր անընդմէջ: Ո՛չ ոք կրնայ ժխտել այս ճշմարտութիւնը, և մենք ևս ներկայիս չենք ուզեր, մեր պահանջներուն ուժ տալու նպատակաւ յարուցանել այդպիսի խնդիր մը:

«Ո՛չ միայն այդպիսի խնդիր չենք ուզեր յարուցանել այլ ընդհակառակը կոչ կ'ուզենք և կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որոնք կը սիրեն Սուրբ Երկիրն ու անոր Սրբավայրերը որպէսզի իրենց մշտապէս աղօթքներով և զոհարերութիւններով երաշխաւորեն Սուրբ Տեղեաց խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը:

«Անոնց բոլորին համար Երկնքին օրհնութիւնները պիտի հայցենք միշտ»:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ԵՒ ԱՐԻՒՆՈՏ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

10 Յուլիս, առօրեան ժամը 10ին մեծ ումբ մը ինկաւ վաճուցա Շոռաքաղի տանիքներէն մեկուն եգերֆին վրայ, ջախջախելով հոն եղող գինկոյի ջրամբարը եւ բախին մէջ գտնուող երեք խոհանոցները ամբողջապէս, ծանրապէս վիրաւորելով երկու կիներ՝ որոնք այդ միջոցին կը գտնուէին իրենց սենեակներու մուտքին ետ: Ռումբի փռումները սանիքին վրայէն Նոր Աբեղաքաղ ցատկեցին՝ վիրաւորելով ուրիշ հինգ անձեր եւս:

11 Յուլիս, գիշերը, մեր Ս. Փրկիչ վանքին մօտերը, գերմանական եկեղեցւոյ շուրջ, մեծ ականներ կը պայթեցուէին անոյի ցրուցումներ պատճառելով շուրջի տուններուն: Կեսօրէն վերջ տասնիկ համազարկ տեղի ունեցաւ, եւ ռումբեր ինկան Հին Աբեղաքաղի տանիքներուն վրայ, որոնց պատճառաւ պատճառմէն եւ Ս. Պատարագ տեղի չունեցաւ:

12 Յուլիս, ուբակոծութիւն եւ հրացանակոծութիւններ կը տարուանակուին Մուսաղէմի ճակատի ամբողջ երկայնքին վրայ: Հակաման կը գրաւէ King David պանդոկը, որ Միջ. Կարմիր խաչի հովանաւորութեան տակ էր առնուած:

13-15 Յուլիս, ուբակոծութիւնը եւ հրացանակոծութիւնները կը տարուանակուին: Հին Բաղարի վրայ մեծուած ռումբերէն բանի մը հաս կ'իյնան Սողոմոնի տաճարին բակը, պատճառելով 14 մահեր: Նոյն գիշերը ականներով օդ կը հանուին Յոպպէի դուռնէն զուրա պարխալի կից յունցա վանքին պատկանող կարգ մը տներ: Յուլիս 14ի գիշեր օդանաւեր կը սաւառնին հին Բաղարի վրայ եւ ռումբեր կը նետեն Սողոմոնի եւ Ս. Յարութեան տաճարներու մուտքերուն ետ, առանց սակայն վնաս կարենալ պատճառելու: Իսկ Յուլիս 15ի գիշեր ռումբեր կ'իյնան մեր Մասենապարանի եւ Ասանա քաղի մօտակայ փողոցին վրայ, բերել վնասներ պատճառելով: